

Комлик Н. Ю.,

викладач кафедри романо-германської філології

ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”,

м. Полтава, Україна.

nataly-off@i.ua

<https://orcid.org/0000-0002-3083-8328>

АНГЛІЙСЬКІ ПРИСЛІВ'Я ЯК ЕКСПЛІКАТОРИ СУРЯДНИХ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ ІЗ ЄДНАЛЬНИМ СПОЛУЧНИКОМ AND ТА ПРОТИСТАВНИМ BUT

Прислів'я – це „стійка фольклорна формула, синтаксично завершена, ритмічно та фонічно організована, яка вживається у мовленні на підставі аналогії, містить лаконічну емоційно-образну характеристику певного явища, життєвого досвіду, конкретної ситуації” (Ковалів, 2007, с. 271). Прислів'я кожного народу відображають не лише його мудрість, особливості світогляду, а й своєрідність мови: багатство лексики, граматичних структур та специфіку синтаксичного рівня. Саме тому ці одиниці є предметом літературознавчих та мовознавчих студій.

Об'єктом нашого дослідження є англійські прислів'я як репрезентанти сурядного синтаксичного зв'язку, а предметом – сурядні словосполучення, що реалізуються в них. Актуальність і перспективність наукового пошуку зумовлені тим, що синтаксичний рівень англійських паремій недостатньо вивчений, а дослідження сурядних словосполучень як їхніх складників взагалі не представлено в сучасному мовознавстві.

Аналіз словосполучень англійської мови почався набагато пізніше, ніж, наприклад, у російській чи українській лінгвістиці. Відправною точкою можна вважати 1933 рік – вихід праці Л. Блумфільда „Мова”. На думку вченого, будь-яка синтаксично організована група, що розглядається з точки зору її лінійної структури, є словосполученням. Мовознавець запропонував власну класифікацію цих синтаксичних одиниць, відповідно до якої словосполучення усіх мов можна розділити на дві групи: ендосентричні – словосполучення, у яких кожен компонент може замінити всю групу в більшій структурі; екзосентричні – синтаксичні конструкції, у яких жоден із компонентів не може замінити всього словосполучення (Блумфільд, 1968). Хоча теорія Л. Блумфільда є загальноприйнятою за кордоном, проте з плином часу зазнала деяких уточнень. До того ж, у зарубіжній лінгвістиці ще й досі немає єдиного терміну на позначення синтаксичної одиниці, під якою у вітчизняному мовознавстві розуміють словосполучення, натомість використовуються назви „phrase”, „word group”, „word cluster”.

Ґрунтовні дослідження словосполучення англійської мови в наступні роки здійснили Л. Бархударов, В. Бурлакова, І. Іванова, Ю. Левицький, Г. Почепцов, О. Смирницький та інші. Головна увага мовознавців у питаннях природи словосполучення англійської мови приділяється чіткому розрізненню цієї синтаксичної одиниці та речення, тоді як наріжним каменем досліджень східнослов'янських мов, зокрема української та російської, було й залишається питання виділення типів словосполучень, і в студіюванні цієї проблеми лінгвісти умовно розділилися на дві групи: до першої належать послідовники теорії В. Виноградова, які заперечують виділення сурядних словосполучень (С. Алексєєва, М. Балко, Л. Беловольська, Н. Валгіна, Г. Глушкова, А. Загнітко, М. Прокопович, Т. Туліна, Г. Удовиченко, Н. Шведова); до другої – мовознавці, що переконливо аргументують наявність у мові сурядних словосполучень поряд із підрядними (В. Бабайцева, В. Белошапкова, І. Вихованець, О. Діброва, П. Дудик, О. Мельничук, О. Пономарів, К. Шульжук, І. Ющук).

Якщо говорити про типи синтаксичних зв'язків у словосполученнях англійської мови, то більшість дослідників цієї мови виділяють сурядні словосполучення. Так, Л. Блумфільд у своїй класифікації зараховує сурядні словосполучення разом із підрядними до ендоцентричних (Блумфільд, 1968). Л. Бархударов у працях, присвячених природі словосполучення, виділяє три типи синтаксичних зв'язків між його компонентами: підрядний, сурядний та предикативний (Бархударов, 1966). В. Бурлакова, І. Іванова та Г. Почепцов у підручнику „Теоретическая грамматика современного английского языка” класифікують словосполучення на ядерні та без'ядерні, зараховуючи сурядні до останніх (Іванова, Бурлакова, Почепцов, 1981). Ю. Левицький, говорячи про словосполучення як „граматичну єдність, утворену принаймні з двох повнозначних слів”, яка виступає поряд із словом розгорнутою назвою, зазначає, що компоненти сурядного словосполучення є „словами одного граматичного класу, поєднаних сурядними сполучниками” (Левицький, 2004, с. 91).

Сурядні словосполучення в англійській мові є одиницями, які вирізняються серед інших типів такими диференційними ознаками:

- 1) рівноправність компонентів;
- 2) однаковість синтаксичної функції всіх складників, а тому – їхня підпорядкованість одному члену в реченні;
- 3) небінарність структури;
- 4) реалізація зв'язку між компонентами за допомогою сурядних сполучників, порядку слів та інтонації.

Сурядні словосполучення, будучи будівельним матеріалом для речення, реалізують в ньому певну семантику і виступають джерелом його конотативних значень. Не винятком є прислів'я – своєрідні мінідискурси повчально-виховного характеру, які розкривають мораль та світогляд певного народу.

Нами було досліджено близько 500 прислів'їв для того, щоб віднайти ті, в яких представлені сурядні словосполучення та розкрити їхню формально-граматичну специфіку й семантико-синтаксичну наповненість.

Найбільший клас представляють паремії із сурядними словосполученнями, у яких засобом зв'язку є сурядні сполучники, значно менше тих, де компоненти поєднані асиндетично за допомогою інтонації. Серед сполучників домінуючим є *and*, який за своїм значенням належить до єднальних та слугує засобом творення сурядних словосполучень відкритого типу. За допомогою цього сполучника компоненти в складі словосполучення можуть вступати „у темпоральні (двобічні) відношення зі значеннями одночасності, часової наступності, послідовності.„, виражати „причиново-наслідкові, умовно-наслідкові та інші відношення” (Городенська, 2010, с. 54). Однак, як зазначає І. Вихованець, єднальні відношення не впливають зі значення єднального сполучника, а створюються семантикою сурядних частин (Вихованець, 1983, с. 83).

У проаналізованих нами англійських прислів'ях семантичний обсяг сурядних словосполучень із сполучником *and* представлений такими конкретними реалізаціями:

1) „різносторонні якості суб'єкта чи об'єкта дії”: *A big head and little wit; To be slender and tall is still to be small; Little and sweet;*

2) „умовно-наслідкові дії”: *Seek and you shall find; Early to bed and early to rise makes people healthy and wealthy and wise;*

3) „причиново-наслідкові дії”: *Give and take; Spare the rod and spoil the child; Lend your money and lose your friend; Sow the wind and reap the whirlwind; Follow the river and you'll get to the sea;*

4) „послідовність дій”: *First thrive and then wive;*

5) „розважливість у діях”: *Think today and speak tomorrow; Go to bed with the lamb and rise with the lark; Wear the old coat and buy a new book;*

6) „тотожність понять”: *Good words without deeds are rushes and reeds;*

7) „розкриття сутності об'єктів навколишньої дійсності через інші поняття”: *Time is the nurse and the breeder of all good; Life is not all cakes and ale;*

8) „якість дії”: *Slow and steady wins the race;*

9) „єдність протилежних понять”: *You will never see good and bad to agree; Good words cost nothing and are worth much; The great and the small have need of one another; Laugh today and cry tomorrow; Keep your mouth shut and your ears open; He carries fire in one hand and water in the other; Custom is the plague of wise men and the idol of fools;*

10) „нерозсудливість у діях”: *Marry in haste and repent at leisure;*

11) „єдність різнорідних дій та явищ”: *Eating and scratching wants but a beginning; Fish and company stink in three days; Love and cough cannot be hid; Old friends and old wine are best; Beware of silent dog and still water; Children and fools must not play with the edged tools;*

12) „єдність понять, що взаємозумовляють одне одного”: *A boaster and a liar are cousins; Between promising and performing a man may marry his daughter; Muck and money go together.*

На формально-граматичному рівні словосполучення з єднальним сполучником *and*, що репрезентовані в складі паремій, за способом вираження компонентів можна класифікувати на:

- субстантивні (іменникові): *Desert and reward seldom keep company; Time and tide wait for no man;*
- вербальні (дієслівні): *Live and learn; Think today and speak tomorrow; The cat would eat fish and wouldn't wet her paws;*
- ад'єктивні (прикметникові): *To be slender and tall is still to be small;*
- адвербіальні (прислівникові): *Slow and steady wins the race;*
- прономінативні (займенникові): *Good words cost nothing and are worth much.*

Як бачимо, концептуальна наповненість даних словосполучень різнопланова: у деяких компоненти утворюють логічну єдність (*Marry in haste and repent at leisure; A boaster and a liar are cousins*), в інших – це поєднання, які поза контекстом прислів'я є несумісними, часом алогічними, однак слугують засобами розкриття специфічної семантики цілого судження (*Love and cough cannot be hid; Beware of silent dog and still water*).

Щодо сурядних словосполучень закритого типу (для них характерна відносно обмежена кількість складників), то в прислів'ях переважають ті, у яких компоненти поєднані протиставним сполучником *but*. Подібні словосполучення є виразниками протиставних семантико-синтаксичних відношень, у які вступають назви, що експлікують такі поняття:

- 1) „різновекторні дії”: *Agues come on horseback, but go away on foot; Laws catch flies, but let hornets go free;*
- 2) „якості об'єктів”: *A fair face, but a foul heart; Truth can be blamed, but can not be shamed;*
- 3) „якості дій”: *Be slow in choosing a friend, but slower in changing him;*
- 4) „кількісні зіставлення”: *Give every man thy ear, but few thy voice;*
- 5) „протилежні функції об'єктів”: *Money is a good servant, but a bad master; A Joke never gains an enemy, but often loses a friend.*

На формально-граматичному рівні дані словосполучення також репрезентують вербальні, субстантивні, ад'єктивні типи. Особливістю словосполучень із протиставним сполучником *but* є їхня відносно більша семантична і граматична залежність від цілого речення-паремії, ніж у словосполученнях із *and*, які можуть функціонувати самостійно поза реченням, хоча в деяких концептуальна наповненість реалізується також лише у цілому судженні.

Отже, прислів'я англійської мови, будучи виразниками народної мудрості, є засобами реалізації різнопланових синтаксичних одиниць, зокрема сурядних словосполучень. Досліджені нами словосполучення із сполучниками *and* та *but* виступають ключовими концептами паремій, надаючи їм певного смислового навантаження.

Представлене дослідження репрезентує лише частину тих семантико-синтаксичних відношень, які реалізуються у сурядних словосполученнях англійських прислів'їв, та залишає простір для подальших студій з цієї теми.

Список використаної літератури

1. Ковалів Ю. І. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. Т. 2. К: ВЦ „Академія”, 2007. 624 с. **2. Блумфілд Л.** Язык. М.: Прогресс, 1968. 608 с. **3. Бархударов Л. С.** Структура простого предложения современного английского языка. М.: Высшая школа, 1966. 199 с. **4. Иванова И. П.,** Бурлакова В. В., Почепцов Г. Г. Теоретическая грамматика современного английского языка: учебник. М.: Высш. школа, 1981. 285 с. **5. Левицкий Ю. А.** Теоретическая грамматика современного английского языка: учебное пособие. Пермь: Изд-во Перм. ун-та, 2004. 156 с. **6. Городенська К. Г.** Сполучники української літературної мови: монографія. К., Інститут української мови: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2010. 208 с. **7. Вихованець І. Р.** Семантична структура складного речення / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, В. М. Русанівський. Семантико-синтаксична структура речення. К.: Наук. думка, 1983. С. 67–98. **8. Кусковская С. Ф.** Сборник английских пословиц и поговорок. Мн.: Выш. шк., 1987. 253 с.

References

1. Kovaliv, Yu. I. (2007). Literaturoznavcha entsyklopediia: v 2 t. [Literary encyclopedia: at 2 t.]. (Vols. 2). Kyiv: VTs „Akademiia” [in Ukrainian]. **2. Blumfeld, L.** (1968). Yazyk [Language]. M.: Progress [in Russian]. **3. Barhudarov, L. S.** (1966). Struktura prostogo predlozheniya sovremennogo anglijskogo yazyka [Modern english simple sentence structure]. M.: Vysshaya shkola [in Russian]. **4. Ivanova, I. P.,** Burlakova, V. V., & Pocheptsov, G. G. (1981). Teoreticheskaya grammatika sovremennogo anglijskogo yazyka [Theoretical grammar of modern English]. M.: Vyssh. shkola [in Russian]. **5. Levitskiy, Yu. A.** (2004). Teoreticheskaya grammatika sovremennogo anglijskogo yazyka [Theoretical grammar of modern English]. Perm: Izd-vo Perm. un-ta [in Russian]. **6. Horodenska, K. H.** (2010). Spoluchnyky ukrainskoi literaturnoi movy [Connectors of the Ukrainian literary language]. K., Instytut ukrainskoi movy: Vydavnychiy dim Dmytra Buraho [in Ukrainian]. **7. Vykhovanets, I. R.,** Horodenska, K. H., & Rusanivskiy, V. M. (1983). Semantychna struktura skladnoho rechennia [Semantic structure of a complex sentence]. K.: Nauk. dumka [in Ukrainian]. **8. Kuskovskaya, S. F.** (1987). Sbornik anglijskih poslovic i pogovorok [Collection of English proverbs and sayings]. Mn.: Vysh. shk. [in Russian].

Комлик Н. Ю. Англійські прислів'я як експлікатори сурядних словосполучень із єднальним сполучником **and** та протиставним **but**

Дана стаття є спробою нового погляду на роль сурядних словосполучень у комунікації. Об'єкт дослідження – англійські прислів'я

як репрезентанти сурядного синтаксичного зв'язку, а предмет – сурядні словосполучення, що реалізуються в них. У статті представлено коротку історію дослідження сурядних словосполучень в англійській мові. Здійснено порівняльний аналіз поглядів вітчизняних та зарубіжних лінгвістів щодо проблеми виділення сурядних словосполучень у мові. Названо диференційні ознаки сурядних словосполучень в англійській мові, серед яких: рівноправність компонентів, однаковість синтаксичної функції всіх компонентів, небінарність структури, реалізація зв'язку між компонентами за допомогою сурядних сполучників, порядку слів та інтонації. Досліджено вияв сурядних словосполучень із єднальним сполучником *and* та протиставним *but* в англійських прислів'ях. Проаналізовано їхній семантичний простір та формально-граматичні особливості. Автором виявлено близько 12 конкретних реалізацій семантичного обсягу сурядних словосполучень із сполучником *and* та 5 варіантів протиставних семантико-синтаксичних відношень із сполучником *but* у пареміях. Після проведеного аналізу авторка робить висновок про те, що особливістю словосполучень із протиставним сполучником *but* є їхня відносно більша семантична і граматична залежність від цілого речення-паремії, ніж у словосполученнях із *and*, які можуть функціонувати самостійно поза реченням, хоча в деяких концептуальна наповненість реалізується також лише у цілому судженні. Сурядні словосполучення, будучи носіями певних смислових навантажень, виступають ключовими концептами прислів'їв.

Ключові слова: екзоцентричні словосполучення, ендоцентричні словосполучення, прислів'я, семантичний обсяг, сурядне словосполучення, формально-граматичний рівень.

Комлык Н. Ю. Английские пословицы как экспликатеры сочинительных словосочетаний из связывающим союзом *and* и противительным *but*

Данная статья является попыткой нового взгляда на роль сочинительных словосочетаний в процессе коммуникации. Объект исследования – английские пословицы как репрезентанты сочинительной синтаксической связи, а предмет – сочинительные словосочетания, реализуемые в них. В статье представлена краткая история исследования сочинительных словосочетаний в английском языке. Сделано сравнительный анализ взглядов отечественных и зарубежных лингвистов о проблеме выделения сочинительных словосочетаний в языке. Названы дифференциальные признаки сочинительных словосочетаний в английском языке, среди которых: равноправие компонентов, единообразие синтаксической функции всех компонентов, небинарность структуры, реализация связи между компонентами с помощью сочинительных союзов, порядка слов и интонации. Исследовано проявление сочинительных словосочетаний из связывающим союзом *and* и противительным *but* в английских пословицах. Сделано анализ их семантического пространства и формально-грамматических особенностей.

Автором исследовано около 12 конкретных реализаций семантического объема сочинительных словосочетаний с союзом *and* и 5 вариантов противительных семантико-синтаксических отношений с союзом *but* в паремиях. После проведенного анализа автор делает вывод о том, что особенностью словосочетаний с противительным союзом *but* является их относительно большая семантическая и грамматическая зависимость от целого предложения–паремии, чем в словосочетаниях с *and*, которые могут функционировать самостоятельно вне предложения, хотя в некоторых концептуальная наполненность реализуется только в целом суждении. Сочинительные словосочетания, будучи носителями определенных смысловых нагрузок, выступают ключевыми концептами пословиц.

Ключевые слова: экзоцентрические словосочетания, эндоцентрические словосочетания, пословицы, семантический объем, сочинительное словосочетания, формально-грамматический уровень.

Komlyk N. Y. English proverbs as explicators of coordinate phrases with the adversative conjunction *but* and the cumulative conjunction *and*

This article is an attempt to a new look at the role of coordinate phrases in communication. The object of the research is English proverbs as representations of coordinate syntactic connection and the subject is coordinate phrases that are realized in them. The article presents a brief history of the study of coordinate phrases in English. The author made a comparative analysis of the views of domestic and foreign linguists on the problem of distinguishing coordinate phrases in the language. She distinguishes such differential signs of coordinate phrases in English: the equality of components, the uniformity of the syntactic function of all components, the integrity of the structure, the implementation of the connection between components with the help of coordinate conjunctions, the order of words and intonations. The expression of coordinate phrases with the adversative conjunction *but* and cumulative conjunction *and* in English proverbs was studied. Their semantic space and formal-grammatical features also were analyzed. The author revealed about 12 specific realizations of the semantic volume of coordinate phrases with the cumulative conjunction and 5 variants of opposing semantic-syntactic relations with the adversative conjunction *but* in paremiias. After the analysis, the author concludes that the peculiarity of coordinate phrases with conjunction *but* is their relatively larger semantic and grammatical dependence on the whole sentence – proverb than in the coordinate phrases with *and*, which can function independently without a sentence, although in some cases their conceptual fullness is also realized only in a general judgment. Coordinate phrases, being carriers of a certain semantic volume, act as key concepts of proverbs.

Key words: exocentric phrases, endocentric phrases, proverbs, semantic volume, coordinate phrase, formal-grammatical level.

Стаття надійшла до редакції 08.05.2021 р.
Стаття прийнята до друку 10.05.2021 р.
Рецензент – к. пед. н., доц. Биндас О. М.